

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Representative of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

SAŽETAK PRESUDE

T.H. PROTIV BUGARSKE PRESUDA VIJEĆA OD 11. TRAVNJA 2023. ZAHTJEV BR. 46519/20

*Podnositelj zahtjeva nije bio žrtva izravne diskriminacije,
jer je osnovna škola koju je pohađao poduzela mjere razumne prilagodbe, kako bi mu s
obzirom na njegov invaliditet,
osigurala ostvarivanje prava na obrazovanje*

ČINJENICE

Pristupni test na početku prvog razreda osnovne škole pokazao je da podnositelj zahtjeva pati od kognitivnih disfunkcija te ima problema u ponašanju koji bi mu mogli otežati proces učenja i prilagodbu na školu. Shodno tome, škola je poduzela mjere kako bi se prilagodila njegovoj posebnoj situaciji od početka prve školske godine. Ipak, tijekom akademske godine pojavili su se problemi u socijalizaciji i podnositelj se nije uspio prilagoditi školskoj okolini. Podnositelj je ometao nastavu, ponašao se agresivno prema svojim kolegama, upadao u fizičke sukobe a potom lagao i lažno optuživao kolege i učitelje. Slijedom navedenog, organizirana je sjednica pedagoškog vijeća na kojoj se raspravljalo o ponašanju podnositelja te mu je izrečena opomena da će u slučaju da nastavi s neprimjerenim ponašanjem biti prebačen u drugu školu. Početkom druge školske godine, podnositelju je dijagnosticiran hiperkinetički poremećaj i specifični razvojni poremećaj školskih vještina, zbog kojih podnositelj ima posebne obrazovne potrebe. Kao odgovor na to škola je poduzela dodatne mjere kako bi organizirala odgovarajuće uvjete za podnositelja, a opomena koja mu je izrečena opozvana je. No incidenti s podnositeljem su se nastavili i nakon toga, a na ponašanje podnositelja ravnateljici su se počeli žaliti i roditelji druge djece. Situacija je posebno bila loša na nastavi engleskog jezika na kojoj je podnositelj odbijao bilo kakvu suradnju i opstruirao nastavu zbog čega ga je učiteljica engleskog jezika jednom prilikom i ošamarila. Zbog navedenog učiteljici engleskog je izrečena stegovna mjera. Sredinom druge akademske godine i na preporuku dječjeg psihijatra podnositelj zahtjeva je privremeno prekinuo svoje školovanje te se ispisao iz osnovne škole koju je pohađao. Iduće

godine podnositelj je ponovno upisao drugi razred u drugoj osnovnoj školi. Tijekom akademske godine promijenio je više škola dok nije pronašao školu u kojoj mu je organiziran individualiziran plan obrazovanja kojeg su podnositelj i njegovi roditelji bili spremni prihvatiti. Smatrajući da je podnositelj zahtjeva u prvoj školi bio diskriminiran i nepravедno tretiran, njegovi roditelji žalili su se pučkom pravobranitelju i Povjerenstvu za zaštitu od diskriminacije (dalje: Povjerenstvo), ističući da ga je njegova učiteljica razredne nastave izravno diskriminirala, a da ravnateljica škole nije poduzela potrebne mjere kako bi ga od nje zaštitila. Iako je pučki pravobranitelj smatrao da škola nije učinila dovoljno da osigura primjerene obrazovne uvjete za podnositelja, Povjerenstvo je smatralo da škola nije prema podnositelju zahtjeva postupala diskriminatorno. Takav zaključak Povjerenstva kasnije su potvrdili i bugarski sudovi.

PRIGOVORI

U svom zahtjevu podnositelj zahtjeva prigovorio je zbog diskriminacije, ističući da se škola koju je pohađao prve dvije godine trebala od samog početka prema njemu odnositi kao prema učeniku s posebnim obrazovnim potrebama te da je propustila savjetovati njegove roditelje da naprave potrebne liječničke pretrage.

Prigovor podnositelja ESLJP je odlučio ispitati prema članku 14. Konvencije u vezi s člankom 2. Protokola br. 1. uz Konvenciju, odnosno je li se prema podnositelju postupalo diskriminatorno u kontekstu prava na obrazovanje koje se jamči Konvencijom.

OCJENA ESLJP-a

Razmatrajući opća načela, ESLJP je istaknuo da diskriminacija na temelju invaliditeta nije izričito navedena u članku 14. Konvencije, no potpada pod kategoriju „druga okolnost“ te podrazumijeva kako zabranu manje povoljnog postupanja prema osobi s invaliditetom bez razumnog i objektivnog opravdanja, tako i propust da se pruži „razumna prilagodba“ osobi s invaliditetom. Pritom, pojam „razumne prilagodbe“ u ovom kontekstu mora se shvatiti u smislu koji mu pripisuje članak 2. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom iz 2006.¹, u čijem svjetlu se treba tumačiti i članak 14. Konvencije kada se primjenjuje u ovom području. Nadalje, „razumna prilagodba“ u području obrazovanja može imati različite materijalne ili nematerijalne oblike, na primjer: obuka nastavnika, prilagodba nastavnog plana i programa ili odgovarajuće pogodnosti, ovisno o konkretnom invaliditetu. Odluku od tome kako će se „razumna prilagodba“ izvršavati leži na nacionalnim vlastima koje, zbog činjenice da imaju izravan kontakt s djecom s invaliditetom i njihovim potrebama u obrazovanju, su u bitno boljoj poziciji od ESLJP-a da o tome odluče. No, nacionalne vlasti trebaju obratiti

¹ Prema toj konvenciji „razumne prilagodbe“ na koje imaju pravo osobe s invaliditetom odnose se na „potrebnu i odgovarajuću prilagodbu i podešavanja, koja ne predstavljaju nerazmjerno ili neprimjereno opterećenje“ te se osiguravaju „da se u pojedinačnom slučaju, ovisno o potrebama u konkretnoj situaciji, osobama s invaliditetom osigura uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda ravnopravno s drugima“

posebnu pozornost na odluke koje donose u tom području, uzimajući u obzir utjecaj tih odluka na djecu s invaliditetom, čija se posebna ranjivost ne smije zanemariti. Ujedno, ESLJP je istaknuo da se invaliditet može sastojati od, ili biti posljedica, ne samo fizičkog, već i mentalnog oštećenja ili oštećenja u ponašanju (*G.L. protiv Italije*, br. 59751/15, stavci 49.-54., 57. i 62.-63., 10. rujna 2020.).

Primjenjujući prethodno istaknuta opća načela, ESLJP je prigovor podnositelja odlučio analizirati iz dva kuta. S jedne strane, ESLJP je ispitivao jesu li, tijekom prve dvije godine školovanja, nastavnici izravno diskriminirali podnositelja tako što su neopravdano prema njemu postupali drugačije zbog njegovog invaliditeta u usporedbi s drugim učenicima. S druge strane, ESLJP je analizirao i jesu li nastavnici propustili izvršiti potrebnu „razumnu prilagodbu“.

a) Je li se prema podnositelju zahtjeva odnosilo nepovoljnije zbog njegovog invaliditeta?

Razmatrajući prigovor podnositelja da je bio žrtva izravne diskriminacije, ESLJP je prihvatio navod podnositelja da je u relevantno vrijeme bio u sličnoj situaciji kao druga djeca bez invaliditeta te da se prema njemu postupalo drugačije u usporedivoj situaciji na temelju njegovog invaliditeta (*Fábián protiv Mađarske* [VV], br. 78117/13, stavak 96., 5. rujna 2017.). Stoga je fokus analize ESLJP-a bio na tome je li razlika u postupanju prema podnositelju, u konkretnim situacijama na koje se on pozivao, bila objektivno i razumno opravdana.

Analizirajući sporne događaje kronološki, ESLJP je zaključio da:

- su ravnateljica i podnositeljeva učiteljica razredne nastave na vlastitu inicijativu sazvale sjednicu pedagoškog vijeća kojom su pokušale roditeljima podnositelja skrenuti pozornost na njihovu zabrinutost oko podnositeljevog ponašanja te pronaći način da se uz njihovu pomoć posvete tom problemu;
- je ravnateljica reagirala na nasilne incidente između podnositelja zahtjeva i ostalih učenika, kao i na pritužbe podnositeljeve majke na te događaje, te da ih je ravnateljica istražila osobno ili putem svog zamjenika. S jednakom ažurnošću je postupila i u slučaju kada je učiteljica engleskog ošamarila podnositelja; promptno istraživši okolnosti incidenta nakon što su ga prijavili roditelji podnositelja, te izrekavši potom učiteljici stegovnu mjeru. Stoga, iako pljuska učeniku koju mu je dala učiteljica, koja je bila odgovorna za njega, predstavlja ponašanje koje je suprotno članku 3. Konvencije (*A.P. protiv Slovačke*, br. 10465/17, stavci 55.-63., 28. siječnja 2020.), ESLJP u nedostatku više informacija nije mogao zaključiti je li izrečena disciplinska mjera bila primjerena ili preblaga kazna, a ESLJP-u su nedostajala i saznanja jesu li roditelji podnositelja tražili daljnje obeštećenje od škole ili učiteljice;
- je opomena izrečena podnositelju bila potaknuta znatnim brojem slučajeva neprimjerenog ponašanja u razredu i da je mjera bila relativno blaga mjera. Pritom, izrečenoj disciplinskoj mjeri prethodili su trajni neformalni naponi da se njegovo ponašanje popravi, a u pitanju je bila tek opomena da će biti prebačen u drugu školu koja je opozvana nakon što se saznalo da podnositelj pati od hiperkinetičkog poremećaja. Konačno, disciplinska mjera nije imala nikakav stvarni negativan učinak

na podnositelja. Izrečena opomena ne može se također smatrati automatskim i nefleksibilnim provođenjem disciplinskih pravila koje je učinjeno bez razmatranja mogućnosti da podnositelj ima poteškoća u socijalizaciji koje mu otežavaju prilagodbu na školu;

- iako je podnositelj bio često opominjan od strane nastavnika škole koju je pohađao, pa čak i udaljavan s nastave, predmetne mjere nisu poduzimane s ciljem da se podnositelja diskriminira zbog njegovog invaliditeta već kako bi se spriječilo njegovo ometanje izvođenja nastave i omogućilo da drugi učenici mogu u miru raditi;
- je odluka o prekidu školovanja podnositelja u drugom polugodištu drugog razreda donesena na temelju izričitog zahtjeva njegovih roditelja i liječničke preporuke koju su oni prethodno ishodili.

Slijedom navedenog, sukladno raspoloživim dokazima i utvrđenjima, ESLJP nije mogao zaključiti da različito postupanje prema podnositelju nije bilo objektivno i razumno opravdano.

b) Jesu li nastavnici propustili izvršiti „razumnu prilagodbu“ za podnositelja?

U kontekstu „razumne prilagodbe“, ESLJP je primijetio da su ravnateljica i učiteljica razredne nastave i prije dijagnoze podnositelja poduzimale mjere kako bi se osiguralo da podnositelj u školi dobije učinkovito obrazovanje. Škola, predvođena ravnateljicom, organizirala je razne sastanke s roditeljima podnositelja u koje je bila uključena i pedagoška savjetnica, a kako bi se adresirali podnositeljevi problemi u socijalizaciji te pokušalo pronaći neko rješenje. Nakon dijagnoze, naponi škole su dodatno pojačani, te je izrađen individualan obrazovni plan za podnositelja u dogovoru s roditeljima. Posljedično, ESLJP je utvrdio da su poduzete mjere kako bi se zadovoljile specifične potrebe podnositelja, iako one nisu uspjele riješiti probleme prije nego li je podnositelj na preporuku liječnika prekinuo svoje školovanje.

ESLJP je istaknuo i da su poteškoće s kojima se podnositelj susretao u školi u određenoj mjeri bili uzrokovane i ponašanjem njegovih roditelja, koji su se opirali mjerama koje je škola predlagala i koji su inzistirali na tome da svi problemi podnositelja proizlaze iz postupanja drugih: ravnateljice, podnositeljevih učitelja i drugih učenika. Zauzimanjem takvog isključivog stava, roditelji su ograničili mogućnost suradnje i pronalaženja bilo kakvog konstruktivnog dogovora između dviju strana (*Stoian protiv Rumunjske*, br. 289/14, stavci 107.-108., 25. lipnja 2019.).

Dodatno, budući da je ponašanje podnositelja imalo izravan negativan utjecaj na sigurnost i dobrobit drugih učenika i njihovu mogućnost dobivanja učinkovitog obrazovanja, ESLJP je prihvatio da su se ravnateljica i učiteljica razredne nastave morali upustiti u nezahvalan postupak pronalaženja ravnoteže između podnositeljevih interesa i interesa drugih učenika. U tom smislu, ESLJP je ponovio da članak 14. Konvencije podrazumijeva „razumnu prilagodbu“ kako bi se ublažile razlike koje proizlaze iz nečijeg invaliditeta, a ne poduzimanje svih mjera

bez obzira na njihov trošak i praktične poteškoće (*Arnar Helgi Lárusson protiv Islanda*,² br. 23077/19, stavci 63.-64., 31. svibnja 2022.).

Slijedom svega navedenog, ESLJP je prihvatio da su nastavnici i škola poduzeli potrebne mjere „razumne prilagodbe“ te nije utvrdio da je u predmetu podnositelja došlo do povrede članka 14. Konvencije u vezi s člankom 2. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

² Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#) u okviru Pregleda prakse koji je pripremio Ured zastupnika.